

Arkivnr: 2014/22282-145
Saksbehandlar: Ingeborg Borgen Takle

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet		29.01.2016

Høyringsnotat om forslag til endringar i vallova - uttale frå Hordaland fylkeskommune

Samandrag

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (departementet) har sendt forslag til endringar i vallova og valforskrifta på høyring. Hordaland fylkeskommune er høyringsinstans i saka. Høyringsfristen er sett til 25. januar. Departementet har gitt Hordaland fylkeskommune utsett frist til å kome med uttale om endringar i vallova til etter møtet i fylkesutvalet januar.

Departementet fremjar forslag til følgjande endringar i vallova:

- Elektronisk avkryssing i manntalet på valdagen og forenkla framgangsmåte for mottak av framande røyster vert innført som ein frivillig ordning for kommunane.
- Ein presisering av lovteksta i vallova § 3-4, slik at det kjem fram at den som ikkje krev seg friteke innan den frist valstyret set, ikkje kan nekte å ta i mot val.

Departementet drøftar og problemstillingar knytt til for seint innkomne førehandsrøystar, men fremjar inge konkrete lovendringar på noverande tidspunkt.

Forslag til vedtak

1. Hordaland fylkeskommune støttar forslaga til endringar i vallova
2. Hordaland fylkeskommune støttar alternativ 2 angående for seint innkomne førehandsrøystar: «Endre lovfesta frist for å godkjenne førehandsrøyster», men ber departementet om å fortsetje å effektivisere arbeidet med teljing av røyster slik at endeleg valresultatet ikkje vert publisert seinare enn i dag.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Ingrid Kristine Holm Svendsen
fylkesdirektør økonomi og organisasjon

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 04.01.2016

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (departementet) har sendt forslag til endringar i vallova og valforskrifta på høyring. Hordaland fylkeskommune er høyringsinstans i saka. Høyringsfristen er sett til 25. januar. Departementet har gitt Hordaland fylkeskommune utsett frist til å kome med uttale om endringar i vallova til etter møtet i fylkesutvalet januar.

Høyringsnotatet er på 21 sidar og kan lesast i sin heilheit ved å ta kopi av denne linken: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---endringer-i-valgloven/id2464036/>.

Forslag til lovendringar

Departementet fremjar forslag til følgjande endringar i vallova:

- Elektronisk avkryssing i manntalet på valdagen og forenkla framgangsmåte for mottak av framande røyster vert innført som ein frivillig ordning for kommunane.
- Ein presisering av lovtæksta i vallova § 3-4, slik at det kjem fram at den som ikkje krev seg friteke innan den frist valstyret set, ikkje kan nekte å ta i mot val.

Departementet drøftar og problemstillingar knytt til for seint innkomne førehandsrøystar, men fremjar inge konkrete lovendringar på noverande tidspunkt.

Elektronisk avkryssing i manntalet på valdagen

Departementet føreslår at elektronisk avkryssing i manntalet på valdagen og forenkla framgangsmåte for mottak av framande røyster vert innført som ein frivillig ordning for kommunane. Kommunar som ønskjer å nytte seg av elektronisk avkryssing i manntalet på valdagen må legge til rette for dette i alle vallokalar i kommunen. Vidare må kommunar som nyttar denne ordninga rekne med at valførebuingane vert meir ressurskrevjande, og at det særleg vil vere trong for IKT-kompetanse.

Forslaget inneber at det vert utvikla ei beredskapsrutine som vert sett i verk ved straumbrot eller kommunikasjonsbrot mot manntalet. Ei slik beredskapsrutine medfører at veljaren ikkje kan leggje røystesetelen rett i urna, og at det vert nytta eit eige beredskapsomslag. Vidare vert det føreslått at kontroll og godkjenning av slike beredskapsrøyster vert gjort av valstyret. I kommunar med todagarsval må eventuelle beredskapsrøyster teke i mot på søndag handsamast og kryssast av i det elektroniske manntalet før vallokalane opnar på måndag.

Då fylkeskommunen ikkje har noko ansvar når det gjeld avkryssing i manntal vil denne endringa ikkje få nokon innverknad på fylkeskommunen sitt arbeid.

Fritak frå val ved kommunestyreval og fylkestingsval

Valloven sine regler om retten til å krevje seg friteke frå å stå på valliste ved kommunestyreval og fylkestingsval vart endra i lovvedtak 48 (2010-2011) med verknad frå 1.1.2012. Denne endringa fekk først innverknad ved lokalvalet 2015.

Departementet har i samband med valet i 2015 fått førespurnader som tydar på at ordlyden i vallova § 3-4 (2) og (3) er egna til å verte misforstått. Teksten synast å opne for at ein i visse fall kan påberope seg fritaksgrunnar etter at ein har vorte vald.

Intensjonen med lovendringa frå 2011 var å gi ein moglegheit for å nekte å stå på valliste, utan å måtte ha ei fritaksgrunn. Lovendringa inneber ein avgrensing i ombodsplikten, som er eit sentralt prinsipp i norsk rett på dette området. Lovendringa vart kombinert med ein viss skjerpning i moglegheita til å kunne krevja fritak etter at ein var vald. Dette følgjer av nr. 2 andre punktum.

Paragrafen sitt nr. 3 vart ikkje endra i 2011. Dette kan gi inntrykk av at det framleis vil vere mogleg å nekte å ta i mot val, ved å vise til ein fritaksgrunn, sjølv om ein ikkje har krevje seg strøke frå listeforslaget. Eit slikt inntrykk vil ikkje vere i samsvar med føresetnadane som ligg til grunn for endringa av § 3-4 (1).

Departementet meiner det bør skje ein presisering og forenkling av lovteksten i § 3-4, for å klargjøre den rettslege realiteten. Det bør få klart fram at den som let vere å krevje seg fritaken innan den frist valstyret set, ikkje kan nekte å ta i mot val.

Vallova §§ 11-11 og 11-13 fastset at fylkesvalstyret/valstyret skal «*underrette de valgte representantene og varerepresentantene om valget og opplyse om retten til å søke om fritak fra valg*».

Valmyndigheita si plikt til å opplyse om rett til å søkje om fritak frå val bør verte oppheva, som ein følgje av at denne retten fell bort.

Det følgjer av kommunelova § 15 nr. 2 at medlem av kommunestyre/fylkesting etter søknad kan verte fritaken frå sine verv, for eit kortare tidsrom eller for resten av valperioden, dersom dei ikkje utan uforholdsmessige vanskar eller belastning kan skjøtte plikta i vervet. Fritakssøknadar etter kommuneloven skal handsamast av kommunestyret/fylkestinget.

Fylkesrådmannen sluttar seg til departementet sine vurderingar, og støtter forslaget til endringar som gjeld fritak frå val ved kommunestyreval og fylkestingsval.

For seint innkomne førehandsrøyster

At nokon førehandsrøyster kjem for seint frem er dessverre ikkje til kome bort frå. Det er ikkje mogleg å eliminere alle feilkjelder som kan oppstå i sendinga av førehandsrøyster, enten det dreier seg om forseinkingar i postgangen, feiladressering, forveksling av kommunar eller anna. Det er departementet si vurdering at dei tiltak som er sett i verk før valet i 2015 har hatt positiv og ønska effekt. Eventuelle endringar i valregelverket må grunnast i dei føreståande endringane i postloven.

Det vert ikkje lagt fram i dette høyringsnotatet eit konkret forslag til korleis utfordringa med opphør av laurdagsomdeling av post skal imøtekomast. Departementet ønskjer i denne høyringsrunda ein vurdering av korleis endringane i postloven i minst mogleg grad skal påverke veljaren si moglegheit til å gi si førehandsrøyst, samtidig som ein framleis sikrar at førehandsrøystar som er gjevne innan fristen skal telje med i valoppgeret.

Slik departementet ser det, er det tre alternativ som kan vurderast:

- Endring av lovfesta frist for å førehandsrøysting
- Endring av lovfesta frist for godkjenning av førehandsrøystar
- Ingen endring i lovverket

Endring av lovfesta frist for å førehandsrøyste

Å flytte fristen for når veljaren kan førehandsrøyste frå fredag før valdagen til dømes til torsdag før valdagen kan bidra til at talet førehandsrøyster som kjem for seint fram ikkje aukar. Fleire kommunar trekkjer fram dette som eit alternativ i spørjeundersøkinga gjennomført etter valet i 2015.

Ei endring av fristen for å kunne førehandsrøyste vil avgrense veljaren si moglegheit til å røyste. Det er eit stort tal førehandsrøyster som vert gjevne den siste opningsdagen. Ved sida av sjølve valtinget er fredagen den dagen flest veljarar kjem for å røyste.

Tidlegare erfaringar visar at endring av fristar, til dømes endring av opningstid på valdagen slik det vart gjort i 2003, førde til at mange veljarar som var vane til at lokala var opne til kl 21 kom for seint fram til å kunne røyste på valtinget. Dette medførte fleire klagar og mykje negativ merksemd i etterkant av lokalvalet i 2003. Ein må rekne med ein del uro i dei fyrste vala før veljarane vert vant til nye reglar. Det er sannsynleg at ein innskrenking av førehandsrøysteperioden førar til at færre veljarar får røysta, og at dette vil kunne svekke tilliten og omdøme til valavviklinga. Fordi dette er ein endring som vil gripe direkte inn i veljaren si moglegheit til å delta i valet, er det grunn til å vere noko varsam med å endre ein frist som har vore uendra sidan 1997.

Ei slik endring vil kunne vega opp for problema med sending av førehandsrøyster som oppstår når Posten ikkje lenger distribuerer post på laurdagar. Røyster som vert levert torsdag etter Posten si frist vil kunne verte sendt vidare på fredag og framleis rekke fram til riktig kommune på valdagen.

Endring av lovfesta frist for godkjenning av førehandsrøyster

I dag må ein røyst vere valstyret i hende, i den kommunen veljaren er manntalsført i, innan kl 21 på valdagen for å kunne verte godkjent og telje med i valoppgjeret, jf. Vallova §§ 8-1 (3) og 10-1 bokstav g. Ved å endre denne fristen frå måndag kl 21 til til dømes tysdag kl 17, vil ikkje talet for seint innkomne førehandsrøyster auke.

Ei slik endring vil forsinke det endelege valoppgjeret med nokre timer. Dei fleste kommunar hadde ved stortingsvalet i 2013 innrapportert endeleg valresultat kl 16 tysdag etter valdagen. Det vil og påføre det enkelte valstyret noko meirarbeid, då dei sannsynlegvis må ta ein pause i oppteljinga for å vente på førehandsrøyster som er på veg i posten. Ein slik forlenging av fristen for mottak av førehandsrøyster vil derimot ikkje påverke veljarane si moglegheit til å røyste.

Ei slik endring vil kunne vega opp for problema med sending av førehandsrøyster som oppstår når Posten ikkje lenger distribuerer post på laurdagar. Røyster som vert levert fredag etter posten sine fristar vil kunne vidaresendast på valdagen og fortsatt rekke fram til riktig kommune tysdagen.

Dersom denne fristen vert endra, bør og fristen for søknad om innføring i manntal for røysteføre busett i utlandet, jf. § 2-7 (3), endrast tilsvarende. Det bør vere identiske fristar for godkjenning av ein førehandsrøyst og søknad om innføring i manntal.

Ikkje endre lovfesta fristar

Det tredje alternativet er å ikkje endre fristane for avslutning av førehandsrøystegjevinga eller for når førehandsrøysta må vere valstyret i hende. Da må ein eventuelt nytta unntaksregelverket i postlova § 12, som inneber å inngå avtale med ein tilbydar om levering av post og på laurdagen før valdagen, med dei kostnadar dette vil medføre for valmyndigheita. Ein slik løysing vil og ha praktiske og operative utfordringar som må løysast før dette alternativet kan veljast. Dette vil til dømes vere logistikkutfordringar for kommunar og tilbydar.

Dersom fristane for førehandsrøystegjeving eller godkjenning av førehandsrøyster ikkje vert endra, risikerer ein at talet for seint innkomne førehandsrøyster aukar vesentleg. Tiltaka som var sett i verk i 2015, og andre rutinar for sending av førehandsrøyster, føreset ein dag med sending av post mellom avslutninga av førehandsrøysteperioden og fristen for når førehandsrøysta må vere valstyret i hende. Dette alternativet inneber derfor at myndigheita inngår ein avtale med Posten eller ein anna tilbydar for å sikre distribusjon av førehandsrøystane laurdagen før valdagen. Departementet anslår, med stor usikkerheit, at ein slik avtale vil medføre meirkostnadar på 2 til 5 millionar kronar kvart valår. Kostnaden vert dekkja av valmyndigheita.

Vurdering

Fylkesrådmannen meiner at det er naudsynt å syte for at talet over for seint innkomne førehandsrøyster ikkje aukar når Posten slutar å distribuere post på laurdagar. Fylkesrådmannen meiner derfor at ein må endre lovfesta frist for godkjenning av førehandsrøyster. Dette vil i mindre grad gå ut over veljaren enn om ein vel å endre tidspunktet for når førehandsrøystinga vert avslutta.

Fylkesrådmannen meiner at departementet ikkje har vurdert i kor stor grad fylkeskommunane sitt arbeid vil verte forsinka. Fylkeskommunane kan ikkje starte sitt arbeid før kommunane er ferdige. I tillegg har mange fylkeskommunar felles skannersenter med ein storkommune i sitt fylke. Det vil seie at det ikkje er mogleg for fylkeskommunen å byrja med dei mindre kommunane medan ein ventar på at dei større kommunane vert ferdige. Valresultatet er ikkje endelege før fylkeskommunen har telt røysta, og dermed vert den reelle forseinkinga av valresultatet større enn det departementet har vist til i høringsnotatet.

Det har vore ein god utvikling i system og verktøy til valarbeidet. Fylkesrådmannen reknar med at departementet vil fortsette å utvikle meir effektive system og verktøy slik at tida frå fristen til å godkjenne

førehandsrøystar og til fylkeskommunane er ferdige med sin teljing vert stadig kortare. På den måten kan ein oppretthalde gode moglegheiter for veljarane til å røyste, samt tidlege og korrekte resultat.

Konklusjon

Fylkesrådmannen støttar forslaga til endringar i vallova og rår til at fylkesutvalet ikkje har merknadar til desse endringane.

Fylkesrådmannen støttar alternativ 2 angående for seint innkomne førehandsrøystar: «Endre lovfesta frist for å godkjenne førehandsrøyster», men ber departementet om å fortsetje å effektivisere arbeidet med teljing av røyster slik at endeleg valresultatet ikkje vert publisert seinare enn i dag.